

Anna Żelazowska

Zmiany w zatrudnieniu w okresie transformacji systemowej w wybranych przedsiębiorstwach agrobiznesu województwa świętokrzyskiego

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 18, 64-74

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Żelazowska
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Wydział Nauk Społecznych
Filia w Stalowej Woli

ZMIANY W ZATRUDNIENIU W OKRESIE TRANSFORMACJI SYSTEMOWEJ W WYBRANYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH AGROBIZNESU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

WSTĘP

Najważniejszym czynnikiem wytwórczym w przedsiębiorstwie, bądź też częścią organizacji, są zasoby ludzkie. Dlatego też gospodarowanie nimi, czyli działania nastawione na przyciąganie, rozwój i utrzymanie efektywnie pracującej siły roboczej, jest bardzo ważne. W przedsiębiorstwie występuje proces kadrowy. Jest to systematyczna procedura, która ma zapewnić właściwych pracowników na właściwych stanowiskach i we właściwym czasie. Jednym z ważniejszych elementów procesu kadrowego jest planowanie personelu, które ma na celu identyfikację przyszłych potrzeb kadrowych organizacji i opracowanie odpowiednich programów [Klepacki 1999].

Personel, czynnik ludzki dostarcza przedsiębiorstwu zasobu pracy. Natomiast kierowanie nim odnosi się do czynności zapewnienia odpowiedniej liczby pracowników o właściwych z punktu widzenia celów przedsiębiorstwa kwalifikacjach i umiejętnościach, takich by realizacja tych celów była możliwa [Sobczyk 2004].

Stan zatrudnienia zależy od potrzeb przedsiębiorstwa. W okresie transformacji systemowej istnieje sytuacja wysokich kosztów pracy. Niezmiernie istotne dla przedsiębiorstwa jest racjonalizowanie zatrudnienia i zapobieganie nadmiernej płynności kadr [Sobczyk 2004].

Dla zobrazowania zmian w zatrudnieniu przedstawiono sytuację dwudziestu przedsiębiorstw agrobiznesu w województwie świętokrzyskim.

WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA W BADANYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH WIELOBRANŻOWYCH

Istotnym składnikiem kosztów w przedsiębiorstwie są płace, stąd też ważna dla ich obniżenia była racjonalizacja zatrudnienia. Na rysunku 1 zaprezentowano zmiany w zatrudnieniu łącznie w badanych GS „SCh” w latach 1990-2000, zaś w tabeli 1 przedstawiono zmiany, jakie następowały w zatrudnieniu w poszczególnych grupach. Z zaprezentowanych danych wynika, że największe zmiany wystąpiły w GS „SCh” w Chmielniku. Zatrudnienie w badanym okresie zmniejszyło się aż o 84,4%. Również silna redukcja pracowników nastąpiła w Gminnej Spółdzielni „SCh” w Kazimierzy Wielkiej (o 84%). Mniejsze zmiany miały miejsce w GS „SCh” w Bodzechowie (o 69,2%). Najmniej spadło zatrudnienie w GS „SCh” w Jędrzejowie (o 36,2%).

Z zaprezentowanych danych wynika, że transformacja gospodarcza spowodowała znaczną redukcję pracowników. Jedynie w GS w Jędrzejowie zatrudnienie ograniczono o 1/3, w pozostałych spółdzielniach liczba zatrudnionych spadła 3-7-krotnie.

Rys. 1. Zmiany w zatrudnieniu w badanych przedsiębiorstwach wielobranżowych w latach 1990-2000

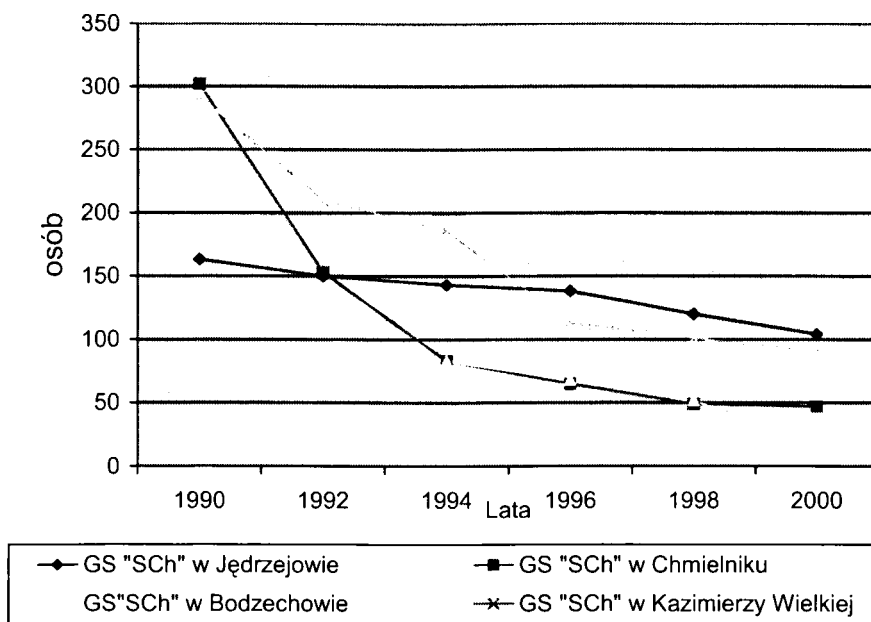

Tabela 1. Zmiany w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach wielobranżowych w latach 1990-2000

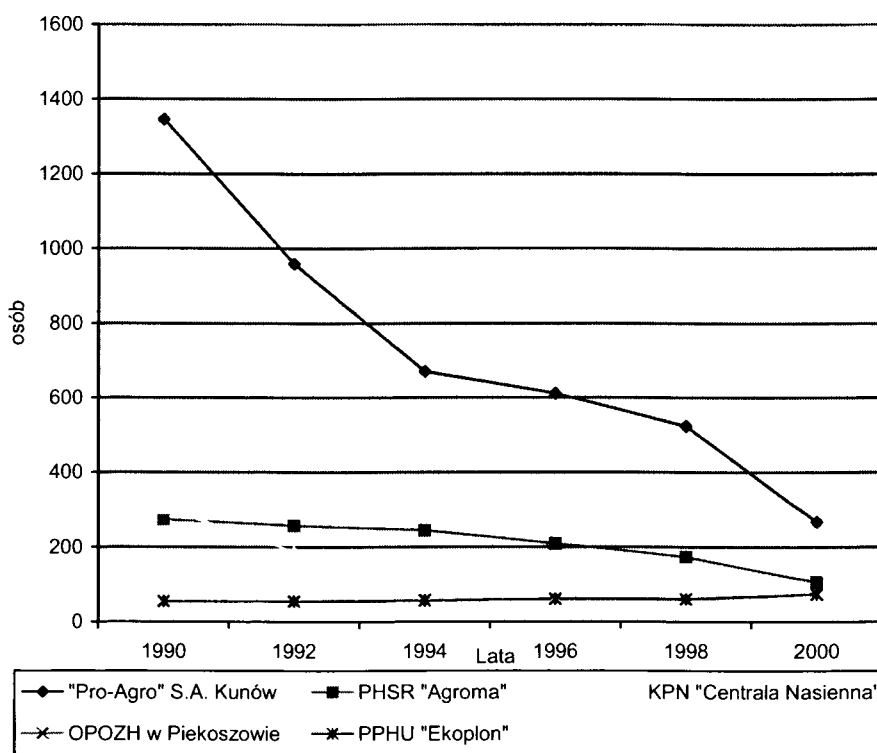
Grupa pracowników	Liczba zatrudnionych w latach [osób]					
	1990	1992	1994	1996	1998	2000
GS „Sch” w Jędrzejowie						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	3	3	1
Kierownictwo pozostałe	5	4	4	4	3	3
Pracownicy administracyjno- -techniczni	23	10	8	6	5	4
Pracownicy umysłowi	15	14	14	14	12	10
Pracownicy fizyczni	117	119	114	111	97	86
Razem	163	150	143	138	120	104
GS „Sch” w Chmielniku						
Kierownictwo naczelne	4	3	3	3	1	1
Kierownictwo pozostałe	4	3	2	2	2	2
Pracownicy umysłowi	67	29	14	7	7	7
Pracownicy fizyczni	227	118	64	53	39	37
Razem	302	153	83	65	49	47
GS „Sch” w Bodzechowie						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	2	2
Pracownicy umysłowi	17	18	15	9	6	2
Pracownicy fizyczni	70	71	68	57	44	10
Razem	87	89	83	68	52	14
GS „Sch” w Kazimierzy Wielkiej						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	3	3	3
Kierownictwo pozostałe	4	4	4	4	4	4
Pracownicy umysłowi	138	97	85	49	43	38
Pracownicy fizyczni pełno- -zatrudnieni	154	113	101	64	58	52
Razem	292	210	186	113	101	90

Źródło: jak na rys. 1

WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA W PRZEDSIĘBIORSTWACH DOSTARCZAJĄCYCH ŚRODKI PRODUKCJI DLA ROLNICTWA

W tabeli 2 przedstawiono stan zatrudnienia w badanych przedsiębiorstwach, w kilku grupach, zaś łączne zestawienie na rysunku 2. Z zaprezentowanych danych wynika, że w „Pro-Agro” w Kunowie najbardziej ograniczono stan zatrudnienia, bo aż o 80,1%, szczególnie w latach 1990-1994 oraz w roku 2000. Znaczne zmiany w stanie zatrudnienia odnotowano w KPN „CN”, gdzie ograniczono liczbę pracowników o 78,6% (najbardziej w latach 1998-2000).

Rys. 2. Zmiany w zatrudnieniu w badanych przedsiębiorstwach w latach 1990-2000

Źródło: jak na rys. 1

W „Agromie” stan zatrudnienia uległ redukcji o 61,3%, zwłaszcza w latach 1998-2000. W OPOZH w Piekoszowie również ograniczono zatrudnienie (o 57,6%), szczególnie w 1992 i 2000 r. Z kolei w „Ekoplonie” S.A. jako jedynym nastąpiło zwiększenie liczby pracowników o 25,6%.

Tabela 2. Zmiany w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach dostarczających środki produkcji dla rolnictwa w latach 1990-2000

Grupa pracowników	Liczba zatrudnionych w latach [osób]					
	1990	1992	1994	1996	1998	2000
„Pro-Agro” S.A. w Kunowie						
Kierownictwo naczelne	5	4	4	4	4	4
Kierownictwo pozostałe	25	19	20	20	15	13
Pracownicy administracyjno-techniczni	52	45	28	37	40	20
Pracownicy umysłowi	150	137	98	83	61	30
Pracownicy fizyczni	1112	752	518	465	403	200
Razem	1346	959	670	611	523	267
PHSR „Agroma” w Kielcach						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	3	3	3
Kierownictwo pozostałe	5	5	5	2	2	2
Pracownicy administracyjno-techniczni	35	32	28	22	18	10
Pracownicy umysłowi	195	185	182	157	133	82
Pracownicy fizyczni	44	40	35	30	22	14
Razem	274	257	245	209	173	106
KPN „Centrala Nasienna” w Kielcach						
Kierownictwo naczelne	10	10	10	10	6	4
Kierownictwo pozostałe	18	18	17	16	9	6
Pracownicy umysłowi	192	122	101	84	60	42
Pracownicy fizyczni	113	66	50	54	34	23
Razem	305	188	151	138	94	65
OPOZH w Piekoszowie						
Kierownictwo naczelne	3	2	2	2	2	2
Kierownictwo pozostałe	7	6	6	6	5	3
Pracownicy administracyjno-techniczni	24	15	12	12	10	10

Pracownicy umysłowi	15	11	9	8	8	8
Pracownicy fizyczni	60	44	42	38	36	22
Razem	111	80	73	68	63	47
PPHU „Ekoplon” w Kielcach						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	2	2
Kierownictwo pozostałe	4	4	4	4	4	3
Pracownicy umysłowi	13	12	12	11	11	11
Pracownicy fizyczni	44	44	44	50	50	63
Pracownicy sezonowi	30	30	30	30	30	30
Razem	55	55	57	61	61	74

Źródło: badania własne.

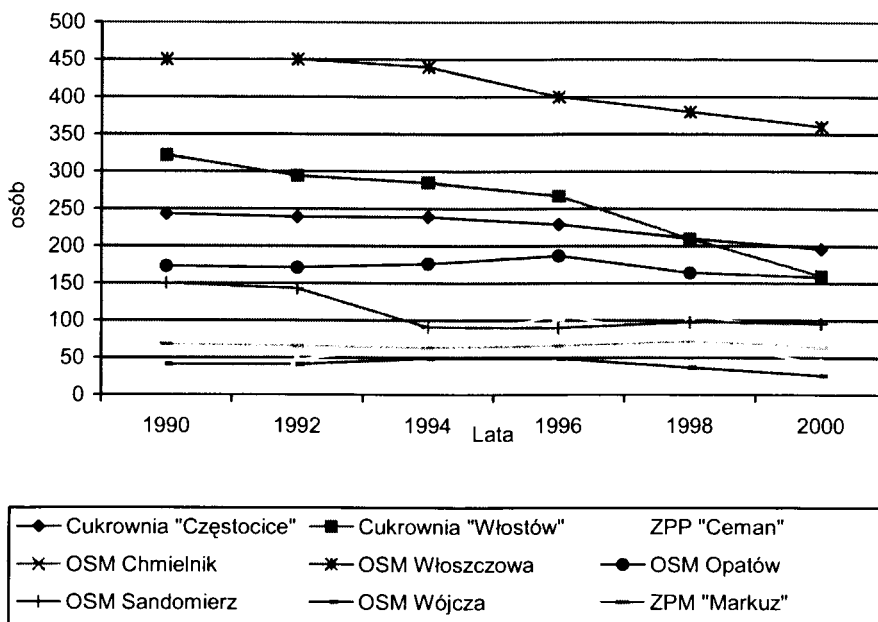
Z zaprezentowanych danych wynika, że największe zmiany nastąpiły w „Pro-Agro” w Kunowie, zaś najmniejsze w „Ekoplon” S.A. w Kielcach. Dominowała tendencja do ograniczania zatrudnienia.

WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA W PRZEDSIĘBIORSTWACH PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO

Na rysunku 3 zaprezentowano stan zatrudnienia w badanych przedsiębiorstwach, zaś w tabeli 3 w przedziale grupowym. Najmniejsza redukcja pracowników miała miejsce w Cukrowni „Częstocice”, gdzie w latach 1990-2000 liczba pracowników zmniejszyła się o 19,3%. Najbardziej widoczna redukcja pracowników wystąpiła w latach 1998-2000. Również w OSM we Włoszczowej dokonano małej redukcji zatrudnienia (o 19,5%). W OSM w Chmielniku liczba pracowników zmniejszyła się o 33,6%. W Cukrowni „Włostów” zatrudnienie uległo redukcji aż o 50,3%. W pozostałych przedsiębiorstwach wystąpiły znaczne wahania. W ZPP „Ceman” w latach 1990-1996 liczba pracowników ogółem wzrosła 1,9-krotnie, zaś w latach 1996-2000 wystąpiła znaczna jej redukcja (o 62%). W OSM w Opatowie liczba pracowników w latach 1990-1992 była stabilna, a w latach 1994-1996 wzrosła (o 9,3%). W latach 1998-2000 ponownie odnotowano tendencję spadkową (o 15,5%). W OSM w Sandomierzu w latach 1990-1996 miało miejsce zmniejszenie liczby pracowników, zaś w 1998 r. wystąpił ich wzrost. W latach 1990-1994 w OSM w Wójczy zatrudnienie wzrosło o 19,5%, w latach 1994-1996 utrzymywało się na tym samym poziomie, zaś

w latach 1998-2000 spadło o 29,7%. W ZPM „Markuz” w latach 1990-1994 liczba pracowników zmniejszyła się (o 5,8%), następnie w latach 1996-1998 wzrosła (o 12,5%). Jednak w 2000 r. odnotowano ponowną redukcję pracowników.

Rys. 3. Zmiany w zatrudnieniu w badanych przedsiębiorstwach w latach 1990-2000

Źródło: jak na rys. 1

Tabela 3. Zmiany w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach przemysłu rolno-spożywczego w latach 1990-2000

Grupa pracowników	Liczba zatrudnionych w latach [osób]					
	1990	1992	1994	1996	1998	2000
Cukrownia „Częstocice” w Ostrowcu Świętokrzyskim						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	3	3	3
Kierownictwo pozostałe	9	9	9	9	9	9
Pracownicy administracyjno-techniczni	2	2	2	2	2	2
Pracownicy umysłowi	71	69	67	67	63	61

Pracownicy fizyczni	172	170	172	162	147	135
Razem	243	239	239	229	210	196
Cukrownia „Włostów we Włostowie						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	3	3	3
Kierownictwo pozostałe	17	17	16	13	12	10
Pracownicy administracyjno-techniczni	18	18	14	15	12	15
Pracownicy umysłowi	31	28	27	26	26	19
Pracownicy fizyczni	196	176	175	153	112	88
Razem	322	294	285	267	210	160
„Ceman” ZPP w Ostrowcu Świętokrzyskim						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	1	1
Pracownicy administracyjno-techniczni	2	2	3	3	1	1
Pracownicy umysłowi	3	3	3	3	3	3
Pracownicy fizyczni	30	40	60	100	70	35
Razem	37	47	68	108	76	41
OSM w Chmielniku						
Kierownictwo naczelne	1	1	1	1	1	1
Kierownictwo pozostałe	6	6	6	6	6	6
Pracownicy umysłowi	40	35	36	33	33	31
Pracownicy fizyczni	88	76	77	69	70	54
Pozostali	3	3	3	3	3	2
Razem	131	114	116	105	106	87
OSM we Włoszczowej						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	2	2
Kierownictwo pozostałe	15	13	10	8	8	8
Pracownicy administracyjno-techniczni	20	20	20	20	25	25
Pracownicy umysłowi	57	60	63	63	72	80

Pracownicy fizyczni:	195	194	199	227	282	280
-bezpośrednio produkcja	88	87	89	110	138	141
-pośrednio produkcja	107	107	110	117	144	139
Razem	450	450	440	400	380	360
OSM w Opatowie						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	2	2
Kierownictwo pozostałe	9	7	7	7	7	8
Pracownicy administracyjno -techniczni	44	43	37	35	35	36
Pracownicy umysłowi	46	45	39	37	37	38
Pracownicy fizyczni	127	126	137	150	127	120
Razem	173	171	176	187	164	158
OSM w Sandomierzu						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	2	2
Pracownicy umysłowi	47	45	23	23	27	26
Pracownicy fizyczni	103	98	68	67	71	70
Razem	150	143	91	90	98	96
OSM w Wójczy						
Kierownictwo naczelne	1	1	1	1	1	1
Kierownictwo pozostałe	3	3	3	3	3	3
Pracownicy administracyjno -techniczni	2	2	2	2	1	1
Pracownicy umysłowi	4	4	5	7	5	4
Pracownicy fizyczni	37	37	44	42	32	22
Razem	41	41	49	49	37	26
ZPM „Markuz” w Ostrowcu Świętokrzyskim						
Kierownictwo naczelne	2	2	2	2	2	1
Pracownicy administracyjno -techniczni	4	4	4	7	7	4
Pracownicy umysłowi	12	10	10	11	12	12
Pracownicy fizyczni	56	56	54	55	60	53

Pozostali	40	39	38	30	19	9
Razem	68	66	64	66	72	65

Źródło: jak na rys. 1

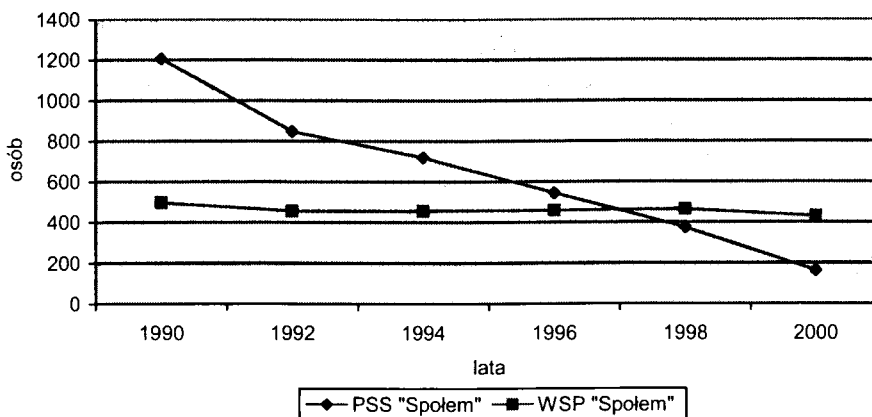
Ogólnie można stwierdzić, że w badanych przedsiębiorstwach miało miejsce wahanie w poziomie zatrudnienia. Były bowiem okresy zarówno spadku, jak i zwiększenia liczby zatrudnionych. Ogólnie dominowała tendencja do ograniczania zatrudniania, jednak spadek był mniejszy aniżeli w GS i przedsiębiorstwach dostarczających środki produkcji dla rolnictwa.

WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA W PRZEDSIĘBIORSTWACH ZAJMUJĄCYCH SIĘ GŁÓWNIEM HANDLEM ŻYWNOŚCIĄ

Zmiany w zatrudnieniu w PSS „Społem” i WSP „Społem” przedstawiono na rysunku 4, zaś według grup pracowniczych w tabeli 4. Wynika z niego, że w PSS „Społem” odnotowano tendencję spadkową, która najsilniej wystąpiła w 1991 r. (29,7%) i 2000 r. (56,6%). Natomiast w WSP „Społem” odnotowano niewielki spadek zatrudnienia, wynoszący jedynie o 13,5%.

Reasumując można stwierdzić, że większe zmiany w zatrudnieniu nastąpiły w PSS „Społem”, niż w WSP „Społem”. Świadczy to o korzystniejszej sytuacji WSP oraz o tym, że wprowadzenie gospodarki rynkowej nie wywarło silnego wpływu na stan zatrudnienia w nim.

Rys. 4. Zmiany w zatrudnieniu w badanych przedsiębiorstwach w latach 1990-2000

Źródło: jak na rys. 1

Tabela 4. Zmiany w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach zajmujących się głównie handlem żywnością w latach 1990-2000

Grupa pracowników	Liczba zatrudnionych w latach [osób]					
	1990	1992	1994	1996	1998	2000
PSS „Społem” w Ostrowcu Świętokrzyskim						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	2	2	2
Kierownictwo pozostałe	7	7	7	7	4	3
Pracownicy umysłowi	364	256	242	192	144	66
Pracownicy fizyczni	838	588	474	351	228	94
Ogółem	1205	847	719	545	374	162
WSP „Społem” w Kielcach						
Kierownictwo naczelne	3	3	3	3	3	3
Pracownicy obsługi	28	25	27	30	29	34
Pracownicy umysłowi	93	104	107	113	129	128
Pracownicy fizyczni	373	338	316	303	291	300
Ogółem	496	456	456	459	465	429

Źródło: jak w tabeli 1.

WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonych badań można wysnuć następujące wnioski.

1. Badane przedsiębiorstwa agrobiznesu dokonały bardzo dużych zmian w zatrudnieniu. Dominowała tendencja do zmniejszenia zatrudnienia pracowników.
2. Najwidoczniej ograniczono zatrudnienie w przedsiębiorstwach wielobranżowych, zaś wahania wystąpiły w przedsiębiorstwach przemysłu rolno - spożywczego.
3. W jednym z przedsiębiorstw dostarczających środki produkcji dla rolnictwa w badanym okresie zwiększono stan zatrudnienia („Ekoplon” S.A).

LITERATURA

- Klepacki B. (1999): *Podstawy organizacji i zarządzania*. SnRRWSBiP. Ostrowiec Św.
- Sobczyk G. (2004): *Ekonomika małych i średnich przedsiębiorstw*. Wyd. Difin. Warszawa.